

Časopis „NAPREJ“ izhaja
dvakrat mesečno in sicer
4. in 18.

Uredništvo, administracija in
ekspedicija: Idrija št. 446.

Vse denarne pošiljatve
na naslov:

Upravništvo „Naprej“.
Vse dopise in spise na
uredništvo.

NAPREJ!

Lastnik lista:

„Idrijska okrajna or-
ganizacija.“

Naročnina za celo leto:
v Idriji (brez donašanja na
dom): K 1-92, (z donaša-
njem na dom): K 2-40,
po pošti K 2-50;
v Nemčijo 3 krone.

Posamezne številke 8 vin.

Desetletnica

„Občnega konsumnega društva v Idriji“ se
bo praznovala 21. junija 1908.

Vabijo se vsa prijateljska društva, vsi
člani in vsi prijatelji združništva, da se ude-
leže tega slavlja.

Dnevni red bo: 21. zjutraj slavnostno
zborovanje.

21. pop. velika ljudska slavnost v Pod-
roteji. Odhod iz Idrije ob 3. uri popoldne.

Pripravljalni odbor.

Delavci! Kmetje! Obrtniki!

Pristopajte za člane konsumnih društev.
V „Občno konsumno društvo v Idriji“ se
lahko pristopi vsak dan. Pristopnina znaša
2 K 40 vin.

„Delavska tiskovna družba v Ljubljani“

je že registrirana. Pristopi k njej lahko vsak
delavec. Delež znaša 25 K. — Pristopnina
1 krono.

Idrijsko delavstvo proti pluralni volilni pravici v kranjski deželni zbor.

17. pr. m. dopoldne se je vršil v Idriji
obilno obiskani javni shod, na katerem je
poročal sodrug Anton Kristan o volilni
reformi, ki jo je vsprejel ustavni odsek kranj-
skega deželnega zbora dne 9. maja. Z bridko

satiro je bičal takozvano S. L. S. in pa na-
rodno-napredno stranko, ki sta obe bili v
volilnem času za kar najbolj pošteno vo-
lilno reformo, sedaj pa sta poteptali v blato
vse svoje nekdanje obljube in zagotovila.
Poslanec Engelbert Gangl je odkla-
njaj tako volilno reformo, kakršno je zvaril
ustavni odsek ter proglasil, da se bo on
boril tako v klubu narodno-naprednih po-
slancev kakor v plenumu deželnega zbora
proti tej volilni reformi. Končno se je spre-
jela enoglasno nastopna resolucija:

„Javni shod, vršec se dne 17. maja v
Idriji, ogorčeno protestira proti taki reformi
volilnega reda za Kranjsko, kakršno je sklenil
ustavni odsek kranjskega deželnega zbora
v svoji seji dne 9. maja t. l. Za kranjsko
deželo bi bila edino poštena reforma volil-
nega reda — uvedba splošne in enake vo-
lilne pravice.

Obe slovenski stranki — S. L. S. in
narodno-napredna stranka — ki tvorita ve-
čino deželnega zbora, sta se velikokrat tako
izven deželnega zbora kakor pred nekaj leti
ob pomembnih trenutkih v deželnem zboru
samem izrekli za splošno in enako volilno
pravico v kranjski deželni zbor. Zato obža-
luje javni shod dejstvo, da sta sedaj obe
stranki tako poteptali svojo zahtevo.

Javni shod pozivlja zato tem potem vse
gg. poslance obeh strank, naj v plenumu
deželnega zbora ne sledijo sklepom ustav-
nega odseka, ampak naj delujejo, da se bo
deželni volilni red izpremenil pošteno, to
je v smislu splošne in enake vo-
lilne pravice, ki je edina vsprejemljiva
volilna reforma v kranjski deželni zbor.“

S tem je idrijsko delavstvo začelo boj proti nečuvnemu načrtu liberalno-klerikalne večine deželnega zbora kranjskega, da se zopet delavstvo oslepari za sodelovanje pri upravi kranjske dežele.

Delavci! Na dan, povsod — razkrinkujmo ljudske sleparje!

Sodrug.

Napisal Edmond de Amicis.

Cenjeni gospod profesor, ne smejajte se tej besedi! Minuli so časi, ko se je bilo mogoče smejati našemu počenjanju. Če bode te vi, učeni preiskovalec zgodovine živ še petdeset let, si bode te mogli nekega dne pridobiti mnogo slave z raziskavanjem: kako je postala in kako se je med nami razširjala beseda „sodrug“.

Mogoča je le beseda, radi katere se smejite, in ne misel, katero beseda predstavlja, in mogoče se vprašujete, kot se je že mnogo drugih, zakaj smo izbrali baš to besedo in nobene druge.

Mislili ste mogoče na besedo „prijatelji“?

Ljudje si morejo biti prijatelji, četudi različno sodijo o največjih vprašanih, ki razburjajo svet; končno pa nas je že toliko, tudi v vsakem posameznem kraju, da ni mogoče, da bi se nazivali s tem imenom.

Ali na „bratje“?

Sto besedo bi se ne mogli niti ne razlikovati od drugih, niti se ne spoznavati od drugih, niti se ne spoznavati, kajti vsi ljudje so naši bratje.

Ali na „kameradi, tovarši“?

To besedo uporablja „oborožena moč“ in naša največja želja in trdna nadeja je, da ne bomo nikoli več potrebovali druge moči kot razuma in drugega orožja kot besede.

Beseda sodrug je pravo naše nazivanje, ki označuje tega, ki gre po enaki poti z nami, k enakemu cilju, ki ga grejejo enaki upi, ki je izpostavljen enakim nevarnostim in je pripravljen nam takoj pomagati, ker je sam po vsem prepričan, da mu bomo tudi mi pomagali. To nazivanje pripada tistim,

katere enako nam razveseli vsak nov uspeh, ki ga doseže na dolgi poti naša armada, ki je brez orožja, ali nepremagljiva, v kateri delamo brez častihlepnosti, brez konkurentov, nesebično, nahajajoč edino nagrado v zavesti, da služimo resnici ter pravici in da pripravljamo svetu boljše čase.

Pa, cenjeni gospod profesor, čemu naj vam to razjasnujem? Kakor ima med ljubečimi se osebami ime ljubeče osebe posebni pomen in zmisel, ki ga drugi ne morejo niti razumeti in pojmovati, prav tako je tudi pri nas z besedo „sodrug“. In zaman bi vam razlagal njegov pomen, prav tako kakor bi bilo zaman razlagati krasoto pesmi onemu, ki ne pozna jezika, v kateremu so spisane.

Le delavec, če sliši, da ga za „sodrug“ nazivlje študent, „gospod“, katerega s tem imenom kličejo reveži, učenjak ki ga tako nazivlja neizobražen človek, mladenič, ki ga tako kliče sivolasi stavec; le strastni agitator, kadar ga prvič sliši iz ust prijatelja, ki je dolgo kljuboval njegovim dokazom, kateremu je ta beseda znamenje, da je njegovo delo obrodilo sad; le jetnik, ki dobi na koščku papirja, ki so mu ga vtihotapili v ječo s tisoč težavami podpis „sodrug“ in tolažečo obljubo, da ne bo niti njegovi ženi niti njegovom otrokom manjkalo kruha; le govornik, ki kliče z besedo „sodrug“ v množico pet tisočev oseb vseh stanov, ki vsi poslušajo z enako navdušenostjo in z enakim radostnim vzrušenjem — le ti, ki prišedši v tuje kraje, slišijo, da se jih nazivlja „sodruge“ od sto mladeničev, katere doslej niso nikjer videli, kar jih združi tisoč naklonjenosti in s tisoč mislimi kot bi našli zopet prijatelje iz mladih dni — le tisti ljudje, le mi sami moremo občutiti in razumeti to pozemsko in to moč, ta govor brezštevlnih glasov, to izvršujoče omamljenje mladosti in zmage, ki jih skriva v sebi ta beseda.

Ta beseda „sodrug“, ki je dobila v vseh evropskih jezikih nov pomen, ki se jo rabi zaupno od Pariza do Berolina, od Milana do Madrida od Novega-Yorka do Londona, od Bruselja do Sydnega v dotiki z ljudmi, ki se najčešče nikoli ne vidijo —

ta beseda je nam najvišji in najbližji izraz tolažbe in radosti.

In ta beseda se vedno razširja. Vsako leto jo sprejmo in razumejo novi deset-tisoči. Od ust do ust prehaja v oddaljene kraje, kjer je še včeraj niso poznali, otroci in žene se je nauče, v šole že prihaja, na shodih se glasi, pridobiva si tudi že prostor v književnosti in zgodovina se peča ž njo. In čim bolj se razširja po zemlji in čim pogosteje odzivlja globoko v naših mislih, tem slajša je našim srcem. In zato vedno gorečnejše polagamo na srce mladini, da bi dobro razmišljala o vsem, kar pomeni, kar ž njo označuje, da bi jo izrekala vedno s srčnostjo in zavestjo, kajti izraz je enote milijonov duš v edinem idealu, ki ima v sebi najvišje težnje ljudstva in najsvetejše Kristusove zakone.

Kapitalistični razred.

O gospodarskih krizah.

Dasi je v navadnih razmerah splošna negotovost za vse razrede že velika, vendar še velikansko zraste vsled kriz, katere povzroči proizvodnjo blaga od časa do časa, ko pride do gotove višine razvoja.

Radi važnosti, ki so jo dobile krize v zadnjih desetletjih za naše skupno gospodarsko življenje, in radi nejasnosti, ki vlada še v širokih krogih o njih provzročitvi, bodi tu dovoljeno, da se malo bližje popečamo ž njimi.

Velike moderne krize, ki stresajo svetovna tržišča, pohajajo iz nadprodukcije, ki je zopet posledica delovanja brez vsakega načrta, katero pa je ozko združeno s proizvodnjem blaga.

Nadprodukcija v smislu, da se več izdelava nego se porabi, more nastopiti pri vsakem proizvodnem načinu. Ali ne more napraviti nobene škode, kar je samoobsebi umevno, če proizvajajo proizvajalci za svojo lastno potrebo. Če n. pr. pridelava tedaj kaka prestara kmetiška rodbina več žita, kot ga uporabi, potem shrani prebitok. Za one čase, ko bo slaba žetev, ali pa, če so shrambe

prenapolnjene, nahrani se ž njim živina ali v najslabšem slučaju, pusti ga ležati, kjer je.

Drugače je pri proizvodnji blaga. Ta predpostavlja (v svoji razviti obliki), da noben záse ne producira, vsak za druge. Vsakdo mora kupiti, kar potrebuje. Ali skupno proizvodnjo ni razdeljeno po gotovem načrtu, ampak vsakemu proizvajalcu je popolnoma prepuščeno, da sam ugane, koliko potrebuje vsega blaga, ki ga proizvaja. Na drugi strani pa pri današnjem proizvodnji blaga, kakor hitro je to nad navadnim menjavanjem, — izvzemši proizvajalce denarnega blaga, plemenitih kovin — nihče ne kupuje, predno ne proda svojega blaga. Tu sta vzroka, ki provzročata krize.

Vzemimo najenostavnejši slučaj, da se bo razumelo. Na trgu srečamo imetnike denarja, n. pr. kakega zlatokopa, ki ima dvajset mark zlata, potem enega viničarja s sodčkom vina, enega tkalca s kosom platna in enega mlinarja z žakljem moke. Vsaka vrsta tega blaga naj ima, recimo, enako vrednost, okrog 20 mark — vsaka druga hipoteza bi ta slučaj napravila bolj zamotan, ne da bi na končnem rezultatu kaj izpremenila. Ti štirje imetniki blaga so edini na trgu. Vzemimo, da je vsak pravilno preračunal potrebščine družega: viničar proda svoje vino zlatokopu in kupi za 20 mark, ki jih dobi zanj, kos platna od tkalca; ta pa porabi skupiček svojega blaga, da si pridobi vrečo moke. Slehern gre zadovoljen domov.

Čez leto dni pridejo zopet ti štirje skupaj; vsak računa na taisto odprodajo kot poprej. Imetnik denarja tudi kupi viničarjevo vino, viničar pa ne potrebuje platna; morebiti potrebuje denar, da plača kak dolg in raje hodi okoli v raztrgani srajci, nego da bi kupil platno. Viničar si obdrži teh 20 mark v žepu in gre domov. Tkalec čaka zastonj na kupca. Ker pa tkalec čaka, čaka tudi mlinar. Tkalčeva družina je lačna in želi moke, ali tkalec je produciral platno, po katerem ni povpraševanja, in ker ni noben kupil platna, ostala je tudi neprodana moka. Tkalec in mlinar nimata denarja, ne moreta kupiti, kar bi potrebovala; tistega

kar sta proizvedla, je sedaj preveč, prav tako tudi tistega, kar je za nju producirana. N. pr. da bi nadaljevali primer: miza je sedaj nadprodukcija, mizar jo je napravil in upal, da jo kupi mlinar, ki je pa ni.

Najbistvenejši pojavi gospodarske krize so v tem primeru povedani. Naravno, da se v resnici ne pojavi pri tako enostavnih okoliščinah. V početkih proizvodnje blaga vsako podjetje proizvaja vedno večalmanj za svojo porabo; proizvodnje blaga tvori v vsaki rodbini le en del njenega skupnega proizvodnje. Tkalec in mlinar iz naše primere imata vsak en košček zemlje in nekaj živine ter moreta mirno počakati, da se najde kupec za njuno blago. Moreta za silo tudi brez njega živeti.

Trg je pa v početku proizvodnje blaga še majhen, lahko se ga pregleda, in proizvodnje kakor konsumiranje, sploh vse družabno življenje, se giblje leto za letom v enakem tiru. V preddobnih malih občinah je poznal prav dobro drug družega tako osebno kakor tudi njegove potrebščine in njegovo zmožnost kupovanja. Gospodarski tek je ostal skoro vedno enak: število proizvajalcev, produktiviteta njih dela, množstvo njih produktov, število konsumentov, njih potrebščine, denarne svote, ki so v njih rokah — vse te razmere se le počasi menjujejo, in vsaka izprememba se takoj opazi in upošteva.

Drugače pa se razvijajo razmere pri blagovni trgovini. Pod vplivom te stopa proizvodnje za lastno potrebo vedno bolj v ozadje, posamezni proizvajalci blaga, in še več trgovci, postajajo vedno bolj odkazani izključno na prodajo svojega blaga, in sicer na kolikor le mogoče hitro prodajo. Če se blago počasi prodaja ali celo ne prodaja, to je danes za imetnika tega blaga vedno nevarno in postaja vedno nevarnejše, in more celo voditi v njegov gospodarski propad. Obenem nastajajo mogočnosti, da začne zastajati tudi trgovina.

Po trgovini blaga se zvežejo med seboj najbolj različni, drug od drugega daleč proč se nahajajo kraji; skupni trg se s tem zelo razširi, ali postane tudi nepreglednejši. To

se tudi pospešuje, če se vrine med konsumente in producente enega ali več posredovalcev, kar pač trgovina prinese s seboj. Obenem postane blago radi trgovine in razvoja prometnih zvez gibljivejše; mala vsodbuda zadostuje, in že imamo lahko na enem kraju veliko množino blaga.

Cenitev potrebe in nahajajočih se blagovnih zalog postaja vedno bolj negotova, razvoj statistike te negotovosti ne odstranjuje, omogoča samo, da se sploh more ceniti, kar bi seve pri določeni višini blagovne produkcije brez statistike bilo nemogoče. Vse gospodarsko življenje postaja vedno bolj in bolj od trgovske špekulacije odvisno in ta pa postaja vedno smelejša.

Trgovec je že v naprej špekulant; špekuliranje se ni iznašlo šele na borzi. In špekuliranje je potrebna funkcija kapitalista. S tem, ko trgovec špekulira, to se pravi, ko ceni pričakujoči odjem potrebščin, s tem, ko blago nakupi tam, kjer je ceneje, to se pravi, kjer jih je v izobilju, in ko tam prodaja, kjer so drage, to se pravi, kjer jih je malo, pomaga pač, da se napravi nekaj reda v vrvenje brezplanovitega proizvodnje zavodov, ki so drug od drugega neodvisni. Seveda se more pri svojih špekulacijah tudi motiti. Za to tembolj, ker nima dovolj časa, da bi dlje razmišljal, ker ni on edini trgovec na svetu. Na sto in tisoč konkurentov čaka enako njemu, da bi izrabili vsako ugodno priložnost; kdor jo prvi zapazi, ima od nje največjo korist. Tu se pravi, hitro delati, ne veliko premišljati, ne veliko okrog povpraševati, ampak riskirati; kdor riskira, ta ima dobiček! More pa tudi izgubiti. Če je kje na kakšnem trgu veliko povpraševanja po kakem blagu, po tem se tega blaga toliko nanese na ta trg, da ga je na njem več kot se ga more porabiti. Potem seve padajo cene, trgovec mora ceno, prodati često z izgubo, ali s svojim blagom kak drugi, boljši trg poiskati. Njegova izguba pri tej igri more biti tako velika, da ga lahko uniči.

Pod gospodarstvom razvite blagovne produkcije more biti na trgu vedno ali premalo ali preveč blaga; meščanski ekonomisti proglašajo to za zelo modro in vsega ob-

čudovanja vredno ustanovo; mi mislimo pa drugače; seve je na vsak slučaj neizogibna, kolikor časa bo ostalo proizvodnje blaga — od gotove višine razvoja. Ta modra naprava pa more pod gotovimi okoliščinami povzročiti, da je prenapolnjenje trga z blagom radi kake nenavadne vspodbude nenavadno veliko, da so potem tudi izgube trgovcev posebno velike in da jih postane precejšnje število bankerotnih. Tu imamo takoj trgovsko krizo v najboljši obliki

Razvoj prometnih zvez na eni strani in upništva na drugi strani olajšuje takojšnjo preplavo trga z blagom, pospešuje pa tudi s tem krize in povečuje njih pokončujoče učinke.

Trgovske krize so se morale toliko časa tako glede na obseg kakor glede na občutnost omejevati, kolikor časa je tvorilo proizvodnje v malem gospodujočo proizvodjalno obliko. Ni bilo mogoče, da bi pod vplivom kake vspodbude hitro naraslo množstvo za skupni trg izdelanih izdelkov. Proizvajanje pod gospodarstvom rokodelske male obrti ni zmožno hitre razširitve. To ne more biti povečano s pomnoženjem števila delavcev, ker so v delu v navadnih časih tako vsi dalazmožni člani onih prebivalških struj, ki se peča o z rokodelsko malo obrtjo. To se more povečati le s tem, da hujše obremeni posameznike — da se mu podaljša delavnik, da se dela v nedeljah i. t. d. Zato pa nista imela samostojen rokodelec in kmet v dobrih starih časih, ko se še ni bilo treba bojevati s konkurenco veleproizvajanja, posebno veliko veselja. Če pa sta se že lotila večdela, tudi to ni veliko koristilo, ker je bila produktiviteta dela nezna.

To se je premenilo od postanka kapitalistične veleindustrije. Ta ne uporabi samo vseh pripomočkov, ki usposablja trgovino, da more hitro preplaviti trge z blagom in da je v stanju napraviti nekaj, kar se še slutilo ni, ta ne razširi le navadni trg v svetovni trg, ki obsega vso zemeljsko oblo, ta ne pomnoži le števila posredovalcev med proizvajalci in konsumenti, ta usposobi tudi

produkcijo, da more slediti sleherni vspodbudi in sebe skokoma razširjati.

Že okoliščina, da ima sedaj kapitalist delavce popolnoma v rokah, da more njih delavnik podaljšati, njih nedeljski počitek, njih nočni mir odpraviti, daje kapitalistu možnost, da razširja hitrejše produkcijo, nego je bilo to poprej mogoče. Ena ura večdela pomeni pa danes pri veliki produktiviteti dela čisto drugačno razširitev proizvodjanja kot za časa rokodelstva. Kapitalisti so tudi v stanju, hitro razširiti svoja podjetja. Kapital je zelo elastična, razširljiva veličina, glavno radi upništva. Če gre trgovina lepo po svoji poti, to pomnožuje zaupanje, vabi denar v promet, zmanjša prometno dobo enega dela kapitala, pomnoži torej njegovo učinkujočo zmožnost i. t. d. Najvažnejše pa je: kapitalu stoji vedno na razpolago industrijska rezervna armada delavcev. Tako je kapitalist v stanju, vsak čas povečati svoje podjetje, nove delavce nastaviti, produkcijo hitro zvečati in vsako ugodno konjunkturo pošteno izkoristiti.

Na začetku tega poglavja smo obrazložili, da stopa pod gospodarstvom veleobrti vedno bolj v ospredje industrijski kapital in da obvlada vedno bolj vse kapitalistično vrvenje. V kapitalistični industriji sami pa postanejo posebne industrijske panoge za vodilne, tako zlasti tkalska in železarska industrija. Če kakšno teh kaj vspodbudi, n. pr. če se odpre kako novo tržišče, recimo Kitajsko, ali če začne kakšne velike stavbe železnic, recimo v Ameriki, tedaj se ta industrija ne le hitro razširi, ampak sporoči to vspodbudo takoj vsemu gospodarskemu življenju. Kapitalisti povečajo svoja podjetja, začenjajo nova, njih potreba po sirovem in pripomočnem materialu se poveča; nove delavce se vzame v službo, obenem pa rasto zemljiške rente, dobički in mezde. Povpraševanje po najrazličnejšem blagu stopa, najrazličnejše industrije se začenjajo udeleževati gospodarskega razcvita, ki postane sčasoma splošen. Zdi se, da mora vsako podjetje uspevati, zaupanje je slepo, kredit neomejen; kdor ima le kaj denarja, ga poskuša naložiti dobičkanosno;

kdor je deležen naraščajočih rent in dobička, izkuša to izpremeniti v kapital. Omama je splošna.

Med tem pa se je produkcija strašansko razširila, kar je trg več potreboval, to je napravljeno, ali proizvaja se še vedno naprej. Eden ne ve o drugem in če temu ali onemu kapitalistu vzhajajo v treznih trenutkih razni pomisleki, jih pobije potreba, izrabiti konjunkturo in ne zaostati v konkurenci. Zadnjemu prede slabo. Prodaja več producirane blaga se vedno težje vrši in počasneje, skladišča trgovskih domov se polnijo, omama pa traja dalje. Tu pa mora kak trgovec plačati blago, katero je pred več meseci prevzel na kredit. Blago še ni prodano, on poseduje blago in ne denarja, pa ne more zadostiti svojim dolžnostim in postane bankeroten. Tovarna pa ima prav tako plačati sirovine; ker pa njegov dolžnik ne more plačati, je tudi on gotov. Bankerot sledi bankerotu. Splošna prepadenost nastopi; na mesto slepega zaupanja stopi slepa bojazen, panika je splošna, in krah je tu.

Vse gospodarsko življenje je kar najhujše potreseno. Vsako podjetje, ki nima trdnih tal, propade. Propad ne zadene le na

lažjivi podlagi temelječih podjetij, ampak tudi vsa ona, ki se v navadnih časih komaj drže še pri življenju. V časih kriz je ekspropriacija kmetov, rokodelcev in malih kapitalistov najhitreje pripravljena. Ali tudi marsikak velikan pade in noben ni gotov, da ga splošni polom ne zdrobi. Tistim med velikimi kapitalisti, ki ostanejo, pa pripade obilna žetev; v dobah kriz se ne razlasti le „malih ljudi“, ampak se tudi združi podjetja v nekaj malo rok in že tako ogromna se še lažje povečajo kot drugače.

Noben pa ne ve, ali bo obstal, ali bo preživel krizo; in toliko časa, dokler kriza traja, dokler ne pride trgovsko in obrtno življenje v navadni tir, so vse strahote današnjega proizvodnega načina na vrhuncu; negotovost, sila, prostitucija in zločini rastejo od dne do dne. Tisoči poginejo od lakote in od mraza, ker so napravili preveč živil, preveč obleke in preveč stanovanj. Tu se najjasneje vidi, da so današnje produktivne moči čim dalje manj združljive z blagovnim proizvodnjem, da ostaja posebna last proizvodnih sredstev vedno bolj prokletstvo, predvsem za nepo edujoče, končno pa tudi za posedujoče. Konec priti.

ZMES.

Ljubljansko rabsodišče bratovskih skladnic ima čudnega predsednika. Je to višjesodni svetnik Pajk. Ta možakar ne skliče rabsodišča, četudi ima že vse polno pritožb na razpolago, ki so stare po več let. In vrhovne oblasti se prav nič ne zmenijo za tako počenjanje, ki se ne more imenovati drugače kot — nečuveno, brezvestno!

Pozor, združniki po Slovenskem! Kaj more konsumno društvo vse doseči, kaže letno poročilo kons. društva „Produkcija“ v Hamburgu. V devetem letu obstanka, to je l. 1907, je dosegla velikanski napredek. Blaga se je to leto prodalo za 5.750.000 mark, čistega dobička pa dosegla — 348.368 mark 64 pfenigov. Samo kruha je „Produkcija“ prodala 644.308 kosov za 682.720 mark. „Produkcija“ ima na Nemškem sploh

največjo pekarijo in mesarijo. V leto 1907 se je razsekalo in prodalo 247 volov, 192 telet, 6895 prešičev. — Celo letno poročilo kaže velikanske vspehe. Pa že te številke lahko razumne delavce nauče, kakšnega pomena so za delavsko ljudstvo kons. društva.

Mednarodna velenakupna družba se bo ustanovila 6. junija t. l. bo prvi sestanek voditeljev dosedanjih velenakupnih družb v Londonu na Angleškem Avstrijsko velenakupno družbo bo zastopal sodr. dr. Karpeles iz Dunaja. Zastopani bodo zastopniki 15 držav.

Profesor L. Wahrmund strašno jezi klerikalce, kajti stara reč: resnica oči peče. Wahrmund je napisal v brošuri „katoliško svetovno naziranje in svobodna znanost“ mnogo britkih resnic. Somišljeniki! Širite to brošuro po Slovenskem!

Iz idrijskega okraja.

Klerikalci in idrijski občinski odbor. Odkar je večina v kranjskem deželnem odboru klerikalna, začeli so klerikalci napadati počenjanje idrijske občine. Mi bi sicer ne imeli nič proti temu, ali ker naši sodrugi sodelujejo v mestni upravi, moramo v par vrsticah pojasniti grdo postopanje klerikalnih politikov. Idrijski občinski odbor je v predzadnji svoji seji sklenil, da prezida svoje poslopje: hišna št. 509. To poslopje je občinski odbor leta 1903 oddal društvu „Narodna čitalnica“ za dobo 25 let v najem proti odškodnini letnih 400 kron. V dobi od septembra do konec 1907 je prejela občina od „Narodne čitalnice“ nekaj nad 1600 kron najemščine, za popravila tega poslopja pa je izdala 3781 kron, torej samo popravila so prese-gala dohodke za 2181 kron. Občina je morala seve od tega poslopja plačevati še davek, zavarovalnino, dimnikarja i. t. d. Očividno je torej, da je bila pogodba med občino in društvom „Narodna čitalnica“ za občino zelo škodljiva. Ko so pred dvema letoma prišli naši sodrugi v večjem številu v občinski zastop in sklenili z liberalno večino sodelovati, tako v mestnem svetu, kakor v odsekih in plenumu, so pretresali takoj, na kakšen način bi se ta pogodba mogla razveljaviti. Napravili so potrebne korake, ki so našli dosti odmeva. Obč. odbor je tudi sklenil, da se začne pogajati z Nar. čitalnico glede razveljavljenja pogodbe. Letos pa je prišlo že do sporazuma med zastopniki občinskega odbora in „Narodne čitalnice“, po katerem se razveljavi ta pogodba, če občina hišo št. 509 prezida tako, da bo v njej gledališka dvorana za shode, predavanja in take reči, katere se bodo mogla za svoje prireditve posluževati vsa društva v Idriji z enakimi pravicami in poleg drugih sob še ena sobica za „Narodno čitalnico“, za katero pa bo plačevala 200 K najemščine. Občinski odbor je odobril ta sporazum in potrdil predlog glede prezidave po načrtih arhitekta Holinskega. Stroški za prezidavo so proračunjeni z 38.000 kronami. Kakor razv dno, bi se zadeva povsem pametno in za Idrijo koristno rešila — kar pridejo klerikalci pod vodstvom kateheta Oswalda in se pritožijo proti temu. Županstvo pa je tu napravilo napako, ker ni o pritožbi obvestilo občinski odbor in pritožbo odposlalo na deželni odbor, kakor to predpisuje občinski odbor. Tudi ni z izvrševanjem svojega sklepa počaka' o tako, kakor predpisuje zakon. To pa je porabil deželni odbor ter izrekel ukor županu in prepovedal začasno izvrševanje sklepa. Sedaj je stvar pri deželnem odboru, ki je do konec minulega meseca rešil končno stvar. Postopanju deželnega odbora se za enkrat ne more ničesar očitati, pač pa je pribiti postopanje idrijskih klerikalcev. Leta 1903 jih je bilo v občinskem odboru s e d e m in to leto se je storil sklep, da se prepusti poslopje št. 509 društvu „Narodna čitalnica“ (v katerem je združena idrijska liberalna gospoda) za dobo 25 let proti letni najemščini 400 kron. Noben klerikalec, ne Oswald ne noben drug se ni

pritožil proti temu, občini škodujočemu sklepu. Se daj, ko se je doseglo, da pride poslopje zopet nazaj v mestno upravo ter da idrijskemu prebivalstvu v uporabo, pa so klerikalci protestirali. K temu pač ni treba dodajati komentarja. Opomnimo le, da je javni shod v Idriji, vršič se 17. maja, sprejel v tej stvari to-le resolucijo: „Javni shod protestira proti nečuvnemu postopanju idrijskih klerikalcev, ki rujejo pod vodstvom kat. duhovnika Oswalda proti temu, da si idrijska občina zopet nazaj prilasti poslopje, ki se je leta 1903 oddalo na lahkomiselni način za dobo 25 let društvu „Narodna čitalnica“. Javni shod odobrava postopanje obč. odbora v zadnjih dveh sejah ter se pridružuje v tem oziru popolnoma izvajanjem obč. svetovalca Antona Kristana v predzadnji seji obč. odbora. Javni shod naproša slavni deželni odbor vojvodine Kranjske, da zadevo v korist mesta Idrije reši tako, da dovoli občini Idriji prezidati mestno poslopje št. 509 po načrtih in proračunu arhit. Holinskega. Javni shod izraža svoje prepričanje, da je bilo postopanje obč. odbora v te zadevi povsem pravilno.“

Lep javni shod se je vršil 17. maja pri „Črnem orlu“. Na uvodnem mestu se pečamo z eno točko, med novicami iz okraja pa z drugo točko dnevnega reda. Poleg teh dveh točk (volilne reforme za kranjski deželni zbor in prezidave mestne hiše št. 509) se je razpravljalo o rudarskih razmerah, sodrug Tomaž Baus je prebral odgovor c. kr. rudniške direkcije na resolucijo zadnjih dveh rudarskih shodov; sodrug T. Filipič in Iv. Kokalj pa sta poročala o vršitvi rudarske konference na Dunaju, katere sta se kot odposlanca rudarske zadruge za Kranjsko udeležila. Govoril je še sodr. Ant. Kristan, ki je v daljšem govoru razmotrival pomen splošnega zavarovanja za starost i. t. d. glede na današnjo starostno zavarovanje rudarjev pv bratovskih skladnicah.

Godbeno društvo v Idriji priredi na binkoštno soboto drugi promenadni koncert na mestnem trgu.

Na binkoštni pondeljek, dne 8. junija, pa priredi izlet v „Koševnik“, kamor vabi vse člane in prijatelje godbe iz mesta in okolice. V slučaju slabega vremena se izlet odloži na nedoločen čas. — Posebna vabila se ne bodo razpošiljala.

O konsumnih društvih. Povodom desetletnega obstoja Občnega konsumnega društva v Idriji izide brošura „O konsumnih društvih. Njih pomen in važnost za delavsko ljudstvo.“ Uredil jo je naš urednik sodr. Anton Kristan. V njej so sledeči sestavki: 1. „Delavcem v pomislek“ (Anton Kristan); 2. „O konsumnih društvih“ (dr. Anton Dermota); 3. „Zakaj naj kupujejo žene v konsumnem društvu?“ (Adelheid Popp); 4. „Kako sodijo znameniti možje o konsumnih društev?“; 5. Angleško zadružno gibanje; 6. Konsumne zadruge na Nemškem; 7. Pregled zgodovinskih dogodkov, tičečih se zadružništva; 8.

1898—1908. Deset let obstoja «Občnega konsumnega društva v Idriji». — Opozarjamo vse naše čitatelje na to brošuro, da si jo naj nabavijo. Cena 20 vinarjev.

Znamenita **Wahrmundova brošura** «Katoliško svetovno naziranje in svetovna znanost» je izšla v založbi našega lista. Stane 70 vin. komad. Delavci! Sezite po tej brošuri, ki je vzbudila toliko hrupa po celi Avstriji.

V obrambeni sklad je daroval po sodruhu M. Šinkovec Ivan Žakelj dve kroni. Hvala darovalcu in pa mnogo posnemalcev! — Ivan Podobnik, zač. blagajnik.

«Prva idrijska čipkarska zadruga v Idriji», vpisana zadruga z omejeno zavezo, je imela 24. m. m. svoj izvenredni zbor. Na tem zboru se je sklenilo razdružitev, ker je dosedanje vodstvo (sod. A. Kristan in s druginja R. Kristanova) odložilo svoj posel radi odhoda iz Idrije, in ker je zadruga dosegla svoj namen, namreč da je osrednji čipkarski tečaj na Dunaju, ki posreduje po celi Avstriji prodajo čipk, vpeljal mezdne knjižice: in liste ter začel razdeljevati dividende. — Premoženje zadruga se bo razdelilo med članice 10. in 11. junija t. l. Natančni izkazi bodo članicam na razpolago do konca združitve v društveni pisarni. Likvidacijo izvršujejo dosedanje članice načelstva.

Jožeta Gostinčarja, ki je odgovorni urednik «Naše Moči», toži rudar M. Repovš iz Zagorja zaradi častikraje. Dr. Tekavčič je že odposlal vse, da izroči državni zbor Jožeta sodišču. No, mi vemo, da Jožeta Gostinčarja ne bo pred sodiščem, ker ga njegovi bratci ne bodo oddali. Kratič čast drugim, to zna Gostinčar v svoji ciganski cunjki, ali priti pred sodišče, o to pa ne — saj je državni poslanec. Pa o tem homo še pisali.

Ceno in dobro.

3 pare čevljev za K 4-25.

Po nakupu velike množine čevljev se oddajo čevlji kratek čas po sramotno nizki ceni, 1 par moških in 1 par ženskih čevljev z nabitimi močnimi podplati, nadalje 1 par deklških čevljev. Vel kost po cm. Vsi 3 pa i stanejo samo K 4-25. Razpošilja se po povzetju. Zamenja dovoljena. Ako blago ne ugaja, se denar vrne.

H. Wachtel, Krakov št. 5.

Kašelj.

Kdor trpi na kašlju, rabi naj povsod preizkušet o olajševajoče in zelo okusne

Kaiserjeve prsne karamele.

5120 notarsko overovljenih spričeval kaže uspehe pri kašlju, hripavosti, kataru in zažlemanosti.

Paketi po 20 in 40 vin. — Pravi so le z znakom «Tri jelke». — Zaloga pri

Danielu Pircu, lekarnarju v Idriji.

Izdajatelj in odgovorni urednik Anton Kristan.

Proda se dobro ohranjeno

uniformo

za enoletnega prostovoljca.

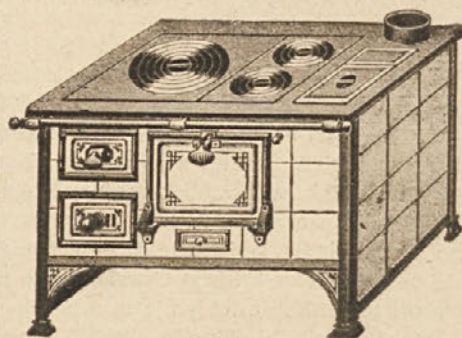
Več se poizve v upravi tega lista.

V življenju nikdar več 600 komadov — samo glđ. 1'95.

1 krasno pozlačena preciz. ura z verižico s 3 letnim jamstvom, 1 moderna svilena kravata za gospode, 2 fina žepna robca, 1 prstan za gospode z imit. biserom, 1 elegantna broša (novost), 1 par gumbov z imit. briljanti, 1 žepno zrcalo, 1 denarnica, 1 par manšetnih gumbov, 3 naprsni gumbi, vse double zlato s patentirano zapono, 1 album, 10 najlepših slik sveta, 3 šaljivi predmeti, velika veselost za stare in mlade, 1 nikelnasti tintnik, 20 važnih dopisovalnih predmetov in še 500 raznih predmetov, za dom neobhodno potrebnih. Vse skupaj z uro, ki je sama vredna tega denarja, velja samo glđ. 1'95. Pošilja proti povzetju, ali če se denar naprej pošlje

**Dun. centralna razpošiljalnica
P. Lust, Krakov 463.**

Kar ne ugaja, se zamenja.

Štedilnike

priporoča

Valentin Lapajne

„pri Tinčetu“

v IDRIJI :: pred šolo.

Tiskal Iv. Pr. Lampret v Kranju.